

Σύγχυση ρόλων και ταυτότητας. Το φαινόμενο chadult.

Γράφει ο Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού.

Ένα από τα πιο κοινά χαρακτηριστικά των πολιτισμών ήταν -και σε πολλές περιπτώσεις παραμένουν- οι τελετές ενηλικίωσης. Οι ανθρώπινες κοινωνίες, από τα πρώτα τους κίονα στάδια, αισθάνθηκαν την ανάγκη να σηματοδοτήσουν την αλλαγή του κοινωνικού ρόλου του νέου ανθρώπου, ο οποίος εγκαταλείπει την παιδική ηλικία και εντάσσεται στην ομάδα των ενηλίκων. Και αν στις γυναίκες μία τέτοια σηματοδότηση προσφέρει η ίδια η φύση με το ξεκίνημα του εμμήνου κύκλου, στους άντρες, τέτοιο ορόσημο λείπει, καθώς η φύση εξελίσσεται χωρίς εκείνο το καθοριστικό γεγονός που οδηγεί στη μετάβαση από τη μία φάση της ζωής στην άλλη.

Το θέμα δεν εντάσσεται όμως τόσο στη φυσιολογία όσο στην κοινωνικοποίηση. Οι τελετές ενηλικίωσης, ιδιαίτερα για τα νέα αγόρια, δημιουργούσαν το κατάλληλο ψυχολογικό υπόβαθρο ανάληψης νέων ευθυνών. Ήταν η στιγμή, κατά την οποία ο προστατευόμενος μετατρέπεται σε προστάτη, όχι μόνον του οικογενειακού του περιβάλλοντος αλλά και ολόκληρης της κοινότητας.

Στην εποχή μας, και ιδιαίτερα στον δυτικό τρόπο ζωής, τέτοιες τελετές δεν υφίστανται. Λόγοι ψυχολογικοί, κοινωνικοί και οικονομικοί καθι-

στούν τα όρια της ενηλικίωσης θολά, με συνέπεια, ρόλοι και ταυτότητα να παρουσιάζουν μικτά χαρακτηριστικά, διαμορφώνοντας προσωπικότητες με αντιφατικά στοιχεία, παρμένα και από την παιδική και από την ενήλικη κατάσταση. Αυτή τη συνύπαρξη στοιχείων στο ίδιο πρόσωπο θέλησε να περιγράψει ο νεοφανής αγγλικός όρος «chudalt», προερχόμενος από τη λέξη «child» (παιδί) και «adult» (ενήλικας).

Βεβαίως, ανέκαθεν υπήρχαν περιπτώσεις όπου ένα παιδί 8, 9 ή και λίγο παραπάνω καλείτο να ενηλικιωθεί απότομα εξαιτίας της ξαφνικής απουσίας της μάνας ή του πατέρα. Στην εποχή μας όμως τείνει να γίνει πολύ συνηθισμένο το αντίθετο φαινόμενο: Ενήλικα, βιολογικά, πρόσωπα να διατηρούν τα παιδικά τους χαρακτηριστικά, είτε διότι παραμένουν, για διάφορους λόγους, στο πατρικό προστατευτικό τους περιβάλλον, είτε διότι δεν βρίσκουν κανένα λόγο να αναλάβουν τις ευθύνες του ανήλικου και να αφήσουν το παιδικό στάδιο της ανεμελιάς.

Η κατάσταση chadult όμως παραμένει συχνά κρυμμένη και φανερώνεται όταν προκύψουν συγκεκριμένες καταστάσεις. Μία από τις συνηθέστερες είναι κατάσταση στην οποία τα παιδιά καλούνται να περιθάλψουν τους γέροντες γονείς τους, οι οποίοι ξαφνικά μεταβάλλονται από προστάτες σε προστατευόμενους. Πολύ συχνά οι γονείς γίνονται παιδιά που πρέπει να φροντίσουμε και να προστατεύσουμε. Και ενώ ο μεσήλικας νέος ή νέα, ο οποίος βρίσκεται πιθανόν στο αποκορύφωμα της ενεργητικότητας και της σταδιοδρομίας του, έχει ενσωματώσει στον ψυχικό του κόσμο τον θαυμασμό μιας πανάξιας μάνας που κράταγε μόνη της ένα σπίτι ή τον πνευματώδους πατέρα που υπήρχε πάντοτε άψογος επαγγελματίας και υπέροχος συνομιλητής, ασχολείτο αμέριμνος με τη δουλειά και την οικογένειά του, καλείται τώρα να αποδειχθεί μία μητέρα που δεν έχει δύναμη να ανέβει 5 σκαλιά ή έναν πατέρα που επαναλαμβάνει μία συζήτηση κάθε μισή ώρα.

Τέτοιες καταστάσεις είναι συχνές, παρουσιάζονται ξαφνικά και έχουν μία γρήγορη εξέλιξη. Τότε είναι του το κρυμμένο παιδικό στοιχείο του ενήλικα εμφανίζεται και απαιτεί γρήγορη, σχεδόν βίαιη, προσαρμογή. Πρώτη πρόκληση είναι ο φόβος του θανάτου όπου βρίσκεται εξ αρχής στον πυρήνα της ύπαρξης. Τα ερωτήματα είναι καταιγιστικά και απαιτούν πολλές πνευματικές και υπαρξιακές δυνάμεις για να απαντηθούν: «Οι

γονείς μου φεύγουν από τη ζωή. Έρχεται η σειρά μου;». «Πως θα είμαι όταν φτάσω και εγώ στην ηλικία τους; Ποιος θα με φροντίσει;»

Η ζωή δεν προσφέρει πολύ χρόνο, διότι οι ανάγκες των γερόντων γονέων καθημερινά αυξάνονται. Έχουμε δηλαδή αμέσως αμέσως ένα συνδυασμό ψυχικού και σωματικού φορτίου, το οποίο, οι περισσότεροι, είμαστε αποφασισμένοι να αντιμετωπίσουμε και να σταθούμε δίπλα στους γονείς μας με τρόπο αντάξιο της φροντίδας που δεχτήκαμε. Σταδιακά όμως αρχίζουν και αναδύονται ανεξόφλητα γραμμάτια του παρελθόντος. Όσο οι γονείς μας ήταν καλά και είχαν τη δική τους τη ζωή, θεωρούσαμε πως οι αναπόφευκτες συγκρούσεις, παράπονα και τραύματα του πατρικού μας σπιτιού ανήκαν πια στο παρελθόν. Οι αντεστραμμένοι όμως ρόλοι μας φέρνουν σε καταστάσεις, στις οποίες αποδεικνύεται ότι οι εκκρεμότητες απλώς είχαν μπει σε ένα κλειστό μπαούλο, το οποίο τώρα άνοιξε και καλεί σε διάλογο το παιδί και τον ενήλικα που συνυπάρχουν στο ίδιο σώμα.

Αυτό αποτελεί μία επιπλέον μορφή του *chadult*. Πώς να είναι υπομονετική και τρυφερή μία γυναίκα με τη μητέρα της, όταν αυτή ήταν πάντα πολύ σκληρή και αυστηρή μαζί της; Πώς να φροντίσει κάποιος με αγάπη τον ηλικιωμένο πατέρα του, όταν δεχόταν διαρκώς απόρριψη και στέρηση της πατρικής ευλογίας και ενθάρρυνσης; Πώς να αντιμετωπίσει κάποιος το ... «ταλέντο» των γονιών να δημιουργούν ενοχές για μία διαρκή ανεπάρκεια; Έχουμε όμως και παράπλευρες καταστάσεις: Πώς να μοιραστούν οι ρόλοι της φροντίδας μεταξύ αδελφών που ήτανε σε έναν διαρκή ανταγωνισμό; Πώς να ξεπεραστεί η ζήλια για την αδελφή που ήταν πάντα η χαϊδεμένη, παρόλο που δεν κούνησε ποτέ το δαχτυλάκι της για τους γονείς;

Η βάση πάνω στην οποία μπορεί και πρέπει να χτιστεί μία νέα σχέση μεταξύ των ενηλίκων παιδιών και των γερόντων γονέων τους βρίσκεται στη λέξη «συγχώρεση». Μόνο αυτή μπορεί να οδηγήσει στη σύναψη μιας ειρήνης. Εύκολα ακούγεται, δύσκολα πραγματοποιείται, δεν είναι όμως ακατόρθωτη.

Την κρίσιμη στιγμή, ο ενήλικας πρέπει να αποφασίσει προς τα πού θα στρέψει τη ματιά του. Εάν τα λάθη της ανατροφής κατακλύσουν τον

ορίζοντα, το μόνο αίσθημα που θα επικρατήσει είναι το παράπονο και ο θυμός. Κι όμως! Υπήρξαν όμορφες στιγμές με τους γονείς μας. Δεν τα έκαναν όλα λάθος. Και ίσως είναι η κατάλληλη στιγμή να μάθουμε με διάφορους τρόπους τι κληρονόμησαν κι εκείνοι από τους δικούς τους γονείς και πόσα πράγματα κλήθηκαν να ξεπεράσουν προκειμένου να βελτιώσουν την ανατροφή που έδωσαν στα δικά τους παιδιά, δηλαδή σ' εμάς. Επειδή κάθε δύσκολη κατάσταση, εάν το αποφασίσουμε, μπορεί να μετατραπεί σε σχολείο, έχουμε μία ευκαιρία να δούμε τις συνέπειες λαθών των γονιών μας, ώστε να φροντίσουμε να λάβουμε εγκαίρως τα μέτρα μας ενόψει των δικών μας γηρατειών. Ο αλαζονικός στις κοινωνικές του σχέσεις πατέρας που τώρα, στο τέλος της ζωής του έμεινε χωρίς φίλους ή η μητέρα, η προσηλωμένη μόνον στις δουλειές του σπιτιού του τώρα δεν βρίσκει νόημα ζωής στην ανημποριά της μπορούν να μας διδάξουν πολλά. Όπως και οι φίλοι του πατέρα μας γύρω από το κρεβάτι του πόνου του που δέχτηκαν μία ολόκληρη ζωή την προθυμία του να εξυπηρετεί τον οποιονδήποτε κάθε στιγμή ή η μάνα που με υπομονή καλλιέργησε μέσα της ένα επίπεδο πνευματικής ζωής που στη δύσκολη ώρα των γηρατειών της της δίνει καρτεριά και δεν της στερεί το χαμόγελο έχουν επίσης κάτι να μας πουν.

Όλα δείχνουν πως η ανατροφή μας δεν τελειώνει ποτέ. Είμαστε σε διαρκή εξέλιξη. Κάθε στιγμή υπάρχει η δυνατότητα να βελτιώσουμε την ποιότητα της πνευματικότητας μας και της ψυχικής μας συγκρότησης.

Τέλος, υπάρχει και μία παράμετρος η οποία μπορεί να αποτελέσει ένα επιπλέον κίνητρο ανάληψης αγώνα για επιπλέον ωρίμανση: είναι τα δικά μας παιδιά τα οποία παρακολουθούν την εξέλιξη μας και τη στάση μας απέναντι στους γονείς μας. Είναι βέβαιον πως καταγράφουν συμπεριφορές, πρότυπα και μοτίβα διαχείρισης καταστάσεων που θα συναντήσουν πολύ αργότερα. Τότε όμως θα αποδειχθεί ότι οι καταγραφές ήταν ανεξίτηλες. Τότε και θα αποδειχθεί αληθινά τι προίκα τους αφήσαμε.